

НҰР-СҰЛТАН ҚАЛАСЫ БІЛІМ БАСҚАРМАСЫ
БІЛІМ БЕРУДІ ЖАҢҒЫРТУ ОРТАЛЫҒЫ
НҰР-СҰЛТАН ҚАЛАСЫ ӘКІМДІГІНІҢ
«№66 МЕКТЕП-ЛИЦЕЙ» ШЖҚ МКК

ЕЖЕЛГІ ЖӘНЕ ОРТА ҒАСЫРЛАРДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН
ТАРИХЫНЫҢ ІРГЕЛІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Элективті курсының оқушыларға арналған тапсырмалар жинағы

Нұр-Сұлтан, 2022

Білім беру ұйымының әдістемелік кеңесінде қаралып, қалалық Сараптамалық кеңеске ұсынылды.

Хаттама № 3. 09. қыркүйек 2021 жылы.

Пікір берушілер:

Гиззатов С. М. - тарих ғылымдарының кандидаты, Қазақстан Республикасы Ұлттық музейінің ғылыми хатшысы.

Нығмет. А. - Нұр-Сұлтан қаласы, № 77 мектеп-гимназия педагог-зерттеуші санатты тарих пәні мұғалімі.

Құрастырушы: Шайхиева Г.З. Ежелгі және орта ғасырлардағы Қазақстан тарихының іргелі мәселелері элективті курсының оқушыларға арналған тапсырмалар жинағы - Нұр-Сұлтан, 2022. - 48 б.

Бұл оқушыларға арналған тапсырмалар жинағы «Ежелгі және орта ғасырлардағы Қазақстан тарихының іргелі мәселелері» атты элективті курсын жүргізу барысында оқушылар орындау үшін жасалған тапсырмалар жиынтығынан құралған. Жаңартылған білім беру стандартына сай 11 сынып оқушыларына арнап жасалған тапсырмалар оқушылардың курс барысында меңгерген ақпараттарын бекітуге және есте сақтау қабілетін дамыту мақсатында дайындалған.

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	5 б
I тарау. Ежелгі Қазақстан тарихының іргелі мәселелері	
1.1 Қазақстан аумағындағы ежелгі тас дәуірі ерекшеліктері.....	6 б
1.2 Қазақстан аумағындағы орта тас дәуірінің ерекшеліктері.....	8 б
1.3 Қазақстан аумағындағы жаңа тас дәуірінің ерекшеліктері	10 б
1.4 Мыс-тас дәуірі (энеолит) Ежелгі адамдардың қоршаған орта туралы түсінігі.....	11 б
1.5 Қола дәуірі, климаты, мәдениеті.....	12 б
1.6 Темір дәуірінде Қазақстан аумағында пайда болған тайпалық одақтар мен алғашқы мемлекеттер.Көшпелі өркениеттің әлем мәдениетіне қосқан үлесі.....	17 б
II тарау. Орта ғасырлардағы Қазақстан тарихының іргелі мәселелері	
2.1 Алғашқы феодалдық мемлекеттер. Түрік, Батыс Түрік, Түргеш қағанаттары.....	18 б
2.2 Қарлұқ, Оғыз, Қимақ қағанаттары.....	20 б
2.3 Дамыған орта ғасырлық мемлекеттер. Қарахан мемлекеті, Қарақытайлар мемлекеті.....	22 б
2.4 Найман, Керей, Жалайыр және Қыпшақ хандықтары.....	24 б
2.5. Ұлы Жібек жолы тарихы.....	26 б
2.6 Монғолдардың Қазақстан жерін жаулап алуы.....	28 б
2.7 Алтын Орда. Ақ Орда.....	29 б
2.8 Моғолстан.....	31 б
2.9 Әмір Темірдің басқыншылық жорықтары.....	32 б
2.10 Ноғай Ордасы.....	33 б
2.11 Батыс Сібір хандығы.....	34 б
2.12 Әбілқайыр хандығы	35 б
2.13 Ақ Орда, Моғолстан, Әбілқайыр хандығы, Ноғай Ордасындағы	

мемлекеттік-әкімшілік құрылысы.....	36 б
2.14 Қазақ халқының қалыптасуы. Біртұтас Қазақ мемлекетінің құрылуы.....	37 б
2.15 XV-XVI ғасырлардағы Қазақ хандығының саяси жағдайы.....	39 б
2.16 Алғашқы ойрат шабуылдарына қарсы тұрған қазақ хандары.....	40 б
III тарау Түркі халқының мәдениеті	
3.1 Түрік қағанаттарының шаруашылығы мен мәдениеті Қазақстандағы ортағасырлық қалалар.....	42 б
3.2 Орта ғасырлық ғылым мен әдебиет.....	44 б
3.3 Орта ғасырлық рухани мәдениет.....	45 б
3.4 XIV-XV ғасырлардағы сәулет өнері.....	46 б
ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР	48 б

КІРІСПЕ

«Ежелгі және орта ғасырлардағы Қазақстан тарихының іргелі мәселелері» элективті курсына арнап жасалған оқушыларға арналған тапсырмалар жинағы жалпы орта білім беру деңгейінің 10-11 сыныптарға арналған «Қазақстан тарихы» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасына сай құрылған және білім алушылардың нәтижеге бағытталған жұмысын тиімді ұйымдастыру үшін дайындалған. Жас ерекшелігін ескере отырып жасалған тапсырмалар жинағы оқушылардың жүйелі білім алуына септігін тигізіп Блум тоқсономиясының ең жоғарғы дағдыларын қалыптастыруға бағыттайды. Элективті курс бағдарламасы, оқу құралы және оқушыларға арналған тапсырмалар жинағы бір бірін толықтырушы кешенді материалдарды қамтиды. Бағдарламаның тақырыптарына сай оқу құралында мол мағұлмат келтірілсе, тапсырмалар жинағындағы әр тақырыпты пысықтау және бектіуге арналған тапсырмалар құрастырылған. Кесте толтыру, контур картамен жұмыс, шағын эссе немесе конспект жазу тапсырмалары оқушылардың тақырыпты сапалы меңгеруіне көмектеседі. Тақырыпты меңгерген оқушы түрлі тапсырмаларды орындау арқылы есте сақтау дағдысын дамытып, білімін бекітеді. Ауқымды материалды кестеге сай толтыра білу оқушының саралау және жүйелі білім алу дағдысын қалыптастырса, картаға археологиялық тұрақтарды түсіру баланың фотографиялық есте сақтауын дамытып, материалды құр жаттауға емес, түсініп және тест тапсырмаларын орындаған кезінде картаға салған тұрақтарын ойында жаңғыртуға септігін тигізеді. Бағыттаушы сұрақтарға жауап беру арқылы шағын эссе жазу тапсырмалары оқушының ойын жүйелі жеткізе алуға бағыттайды. Сәйкестендіру тапсырмалары оқушы өзінің білімін қаншалықты дәрежеде екенін анықтауға және олқы тұстарымен жұмыстануға дағдыландырады.

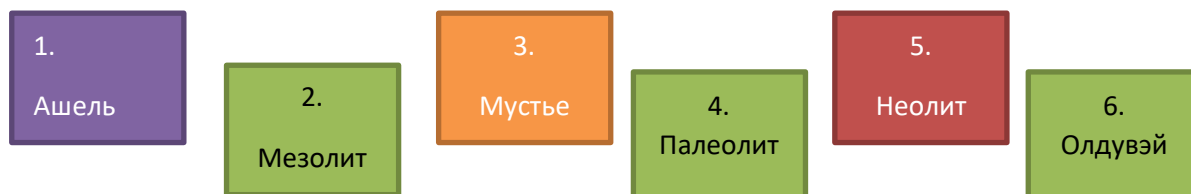
Бұл тапсырмалар жинағында әр тақырыпқа сай тапсырма құрастырылған. Мұғалімге ыңғайлы тұсы тақырыпты түсіндіргеннен кейін дайын тапсырмалар жинағы, ал оқушылар үшін түрлі түсті әрі қайталанбайтын тапсырмалар орындау арқылы курс материалын жеңіл әрі нәтижелі меңгеруге көмектесуінде. Тарау соңында барлық өтілген материалдарды қамтитын тест тапсырмалары да дайындалған. Тест тапсырмалары білім алушылардың қаншалықты дәрежеде курс материалын меңгергенін анықтайды. Тест жауаптарын біліп қана қоймай тақырыпқа сай шағын эссе немесе әңгіме құрастыру қабілетін дамыту үшін түрлі тапсырмалар да қарастырылған.

I тарау. Ежелгі Қазақстан тарихының іргелі мәселелері

1.1 Қазақстан аумағындағы ежелгі тас дәуірі ерекшеліктері

1-тапсырма

Тас дәуірі кезеңдерін реттілігін сақатап орналастырыңыз.

2-тапсырма

Ежелгі адам эволюциясы кестесін толтырыңыз.

Ежелгі адам атауы	Табылған жері	Өмір сүрген уақыты
Епті адам		
	Франция	
		Бұдан 200-35 мың жыл бұрын
Синантроп		
		1 млн жыл бұрын

1-тапсырма

Төмендегі картада берілген тұрақтар тас дәуірінің қай кезеңіне тиесілі екенін жазыңыз.

1.2 Қазақстан аумағындағы орта тас дәуірінің ерекшеліктері

1-тапсырма

Орта тас дәуірінің археологиялық ескерткіштерін картаға белгілеңіз.

2-тапсырма

Төмендегі кестені қажетті мәліметтермен толтырыңыз.

Кезең атауы

Қамтыған мерзімі

Қауымдық құрылыс

Еңбек құралдары

Шаруашылығы

Тұрақтары

1.3 Қазақстан аумағындағы жаңа тас дәуірінің ерекшеліктері

1-тапсырма

Төмендегі сипаттама қай тұраққа қатысты айтылған:

Ол Қызылорда облысында орналасқан. Бұл тұрақтан қой мен сиырдың және жабайы жылқының қаңқалары көп табылған, соған қарағанда бұл тұрақ тұрғындары мал өсірумен және аңшылықпен шұғылданған. Сонымен қатар тұрақ маңында су қоймасы болған.

.....

2- тапсырма

Берілген сұрақтарға толық жауап жазыңыз:

1. Неолит төңкерісі дегеніміз не?

.....
.....

2. Неолит дәуірінің жаңалықтарын ата.

.....
.....

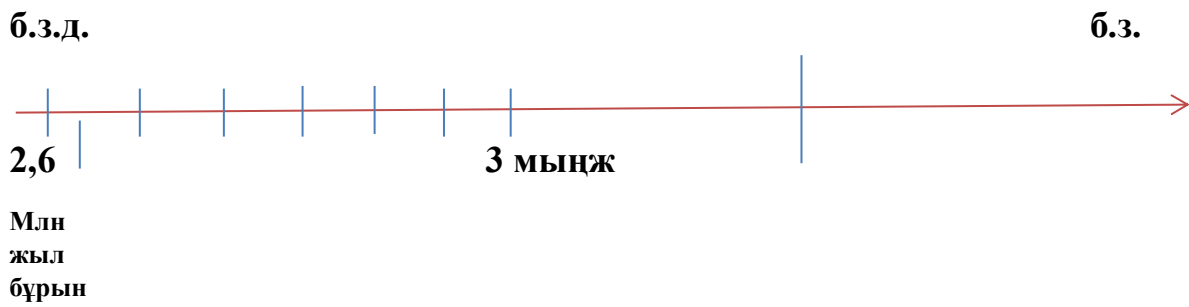
3. Неолит кезеңіне тән еңбек құралдарын жаз:

.....
.....

1.4 Мыс-тас дәуірі

1-тапсырма

Тас дәуірінен бастап энеолит кезеңіне дейінгі жыл аралықтарын жыл тізбегіне белгілеңіз

2-тапсырма

Сызбаны толтырыңыз:

Мыстытас дәуірінің басты тұрақтарын сипата

Two empty rectangular boxes with blue borders, intended for the student to describe the main characteristics of the Copper Stone Age. Two blue arrows point from the text above to the top corners of these boxes.

Ежелгі адамдардың қоршаған орта туралы түсінігі

1-тапсырма.

Терминдерді сипаттамасымен сәйкестендіріңіз:

Анемизм	Тылсым күш арқылы бір нәрсеге сиқырлы әсер ету әрекеті
Тотемизм	Өздерінің шығу тегін жануарлармен байланыстыру
Фетешизм	Дүниедегі барлық тіршілік иесінің, табиғаттың, тіпті қарапайым заттардың да жаны мен рухы болады деп сену
Магия	Белгілі бір материалдық затқа ерекше қасиетті деп табынуы

1.5 Қола дәуірі, климаты, мәдениеті

1-тапсырма

Қола дәуірі мәдениеті кезеңдерін ретімен орналастырыңыз.

Беғазы –
Дәндібай
мәдениеті

Нұра
кезеңі

Атасу
кезеңі

1).....

2).....

3).....

2-тапсырма

Төмендегі кестені толтырыңыз.

Кезең атауы	Қола дәуірі
Қамтыған мерзімі	
Қауымдық құрылыс	
Еңбек құралдары	
Шаруашылығы	
Тұрақтары	

1.6 Темір дәуірінде Қазақстан аумағында пайда болған тайпалық одақтар мен алғашқы мемлекеттер

1-тапсырма

. Сақ сөзінің мағынасы түрлі халықтарда аталуын сәйкестендіріңіз:

2-тапсырма

Кескін картаға сақ тайпаларының орналасуын түсіріңіз:

1-тапсырма.

Тест сұрақтарына жауап беріңіз:

1. Сақтар туралы "дұшпанға-катыл, досқа-адал" деп баяндайтын
  - A) парсы жазбалары
  - B) латын деректері
  - C) Страбон жазулары
  - D) иран деректері
  - E) грек авторлары
2. Қызылорда обылысы жеріндегі б.з.б. IV-б.з.-дың XIII ғасырларына жататын ежелгі қалашық
  - A) Қойлық
  - B) Арқайым
  - C) Ботай
  - D) Бешатыр
  - E) Шірік-Рабат
3. "Ақ жалды жүйрік аттардың иелері" деп аталған тайпа:
  - A) Сармат
  - B) Савромат
  - C) Исседон
  - D) Аргиппей
  - E) Дай
4. Қаңлыларда металл өңдеудің ірі орталығы болған ежелгі қала
  - A) Құлата
  - B) Көк-Мардан
  - C) Қостөбе
  - D) Қойлық
  - E) Шырық-Рабат
5. " Мұртты обалар" көп тараған аймақ
  - A) Шығыс Қазақстан
  - B) Оңтүстік Қазақстан
  - C) Батыс Қазақстан
  - D) Солтүстік Қазақстан
  - E) Орталық Қазақстан
6. Үйсіндер астанасы ретінде аталатын қала.
  - A) Шырық-Рабат
  - B) Баланды
  - C) Қойлық
  - D) Талғар
  - E) Қызыл аңғар
7. Үйсіндердің шығу тегі туралы мәлімет қалдырған тарихшы
  - A) Геродот
  - B) Страбон
  - C) Ктесий
  - D) Торг
  - E) Сыма Цянь
8. Б.з.б.46-36 жылдары қаңлылардың Қытайға қарсы көмек көрсеткен елі:
  - A) Аландар
  - B) Үйсіндер
  - C) Сақтар
  - D) Сарматтар
  - E) Ғұндар
9. Қытай деректері бойынша ежелгі қаңлылар саны:

- A) 500 мың
  - B) 700 мың
  - C) 800 мың
  - D) 900 мың
  - E) 600 мың
10. Қаңлы елінің астанасы:
- A) Тараз
  - B) Қызыл Аңғар
  - C) Баласағұн
  - D) Қойлық
  - E) Битянь
11. Қытай деректеріндегі ғұн басшысы лауазымы:
- A) "Гуньмо
  - B) "Күнби"
  - C) "Шаньюи"
  - D) "Патша"
  - E) "Хан"
12. Ғұндар кезеңін қамтитын аралық:
- A) б.з.б. V ғ.-б.з.б. I ғ.
  - B) б.з.б. VI ғ.-б.з. V ғ.
  - C) б.з.б. III ғ.-б.з. IV ғ.
  - D) б.з.б. II ғ. -б.з. II ғ.
  - E) б.з.б. II ғ.-б.з. III ғ.
14. Еділ (ғұн) жауынгерлерінің Галлиядағы Каталаун даласындағы шайқасы болған жыл:
- A) б.з.б.55 жыл
  - B) б.з.93 жыл
  - C) 451 жыл
  - D) 352 жыл
  - E) 193 жыл
15. Еділ (Аттила) жөнінде құнды дерек қалдырған:
- A) Ктесий
  - B) Трог
  - C) Аррион
  - D) Герадот
  - E) Прийск
16. Аттиланың (Еділ) шамамен өмір сүрген жылдары:
- A) 100-156
  - B) 210-270
  - C) 270-334
  - D) 334-400
  - E) 400-453.
17. Сармат тайпаларының өмір сүру мерзімі:
- A) б.з.б. V ғ.-б.з. I ғ.
  - B) б.з.б. VI ғ.-б.з. II
  - C) б.з.б. VII ғ.-б.з. III ғ.
  - D) б.з.б. III ғ.- б.з. IV ғ.
  - E) б.з.б. VIII ғ.-б.з. V ғ.
18. Арал-Каспий аралығы, одан оңтүстікке қарай өмір сүрген сармат тайпасы
- A) Каспий
  - B) Гиркан
  - C) Саврабат
  - D) Алан

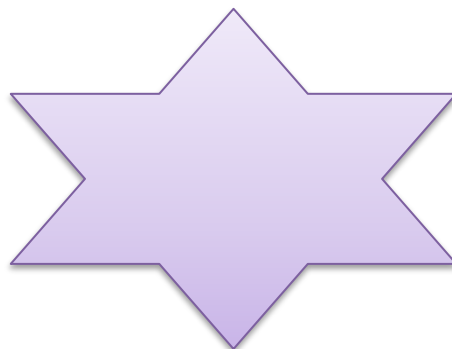
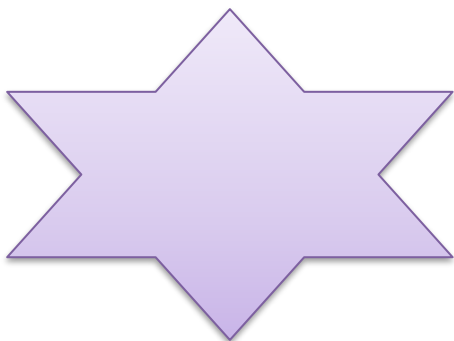
- Е) Дах
19. Савроматтар жөнінде жазып кеткен Рим тарихшысы:
- А) Ктесий
  - В) Марцелий
  - С) Торг
  - Д) Диодор
  - Е) Прииск
20. "Атилла" операсын жазған италиян композиторы:
- А) Бах
  - В) Чайковский
  - С) Джузеппе Верди
  - Д) Дж.Куани
  - Е) Шоппен
21. "Еділ" (Атилла) атымен аталатын өзен:
- А) Ертіс
  - В) Енисей
  - С) Дунай
  - Д) Байкал
  - Е) Волга
22. Соңғы сармат кезеңінің Атырау облысы Жылыой ауданынан табылған ескерткіші:
- А) Сынтас
  - В) Бәйте
  - С) Терен
  - Д) Бесоба
  - Е) Аралтөбе
23. Каспий жағалауында өмір сүрген сармат тайпасы:
- А) Гиркани
  - В) Алан
  - С) Савромат
  - Д) Исседон
  - Е) Дах
24. Сармат дәуіріндегі Каспий теңізінің атауы:
- А) Хорезм
  - В) Исседон
  - С) Дах
  - Д) Еділ
  - Е) Гиркан
25. Ғұндар бұйымының бетіне түрлі-түсті заттарды жапсыру стилі:
- А) "Аңдық стиль"
  - В) "Дәнекерлік стилі"
  - С) "Зерлеу стилі"
  - Д) "Әшекейлеу стилі"
  - Е) "Полихромдық стиль"

Көшпелі өркениеттің әлем мәдениетіне қосқан үлесі

1-тапсырма

Антрополог М.М.Герасимов бет пішінін зерттеп алғаш қай нәсілге жататынын болжам жасаған ежелгі тайпаларды жазыңыз.

2-тапсырма

Терминдерді талдаңыз.

Петроглифтер

Анимизм

Еуропеоидтық

II тарау. Орта ғасырлардағы Қазақстан тарихының іргелі мәселелері

2.1 Алғашқы феодалдық мемлекеттер. Түрік, Батыс Түрік, Түргеш қағанаттары

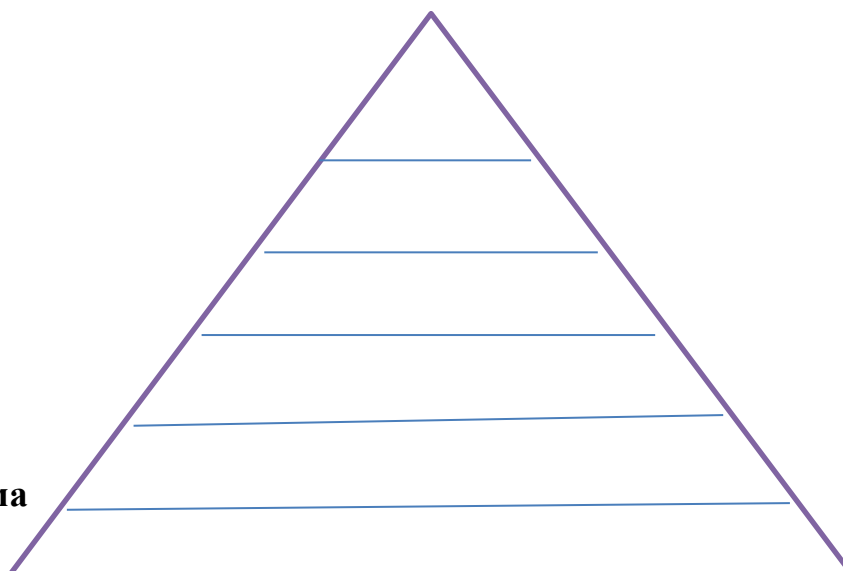
1-тапсырма

Кестені тиісті мәліметтермен толтырыңыз.

Қағанат атауы	Өмір сүрген жылдары	Алып жатқан территориясы	Астанасы	Билік еткен хандары

2-тапсырма

Батыс Түрік қағанатының басқару иерархиясын жазыңыз.

Түрік, Батыс Түрік, Түркеш қағанаттарындағы саяси оқиғаларды толтырыңыз.

ЖЫЛЫ

Оқиғасы

552 жылы

581 жылы

603 жылы

640-657 жылдары

704 жылы

717 жылы

748 жылы

751 жылы

2.2 Қарлұқ, Оғыз, Қимақ қағанаттары

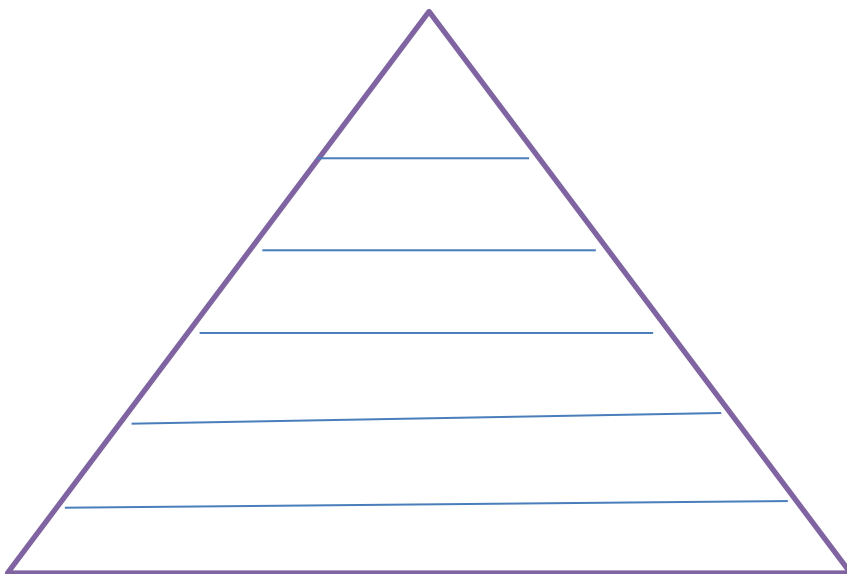
1-тапсырма

Кестені тиісті мәліметтермен толтырыңыз.

Қағанат атауы	Өмір сүрген жылдары	Алып жатқан территориясы	Астанасы	Билік еткен хандары

2-тапсырма

Оғыз қағанатының басқару иерархиясын жазыңыз.

3-тапсырма

Қарлұқ, Оғыз және Қимақ қағанаттарындағы саяси оқиғаларды
толтырыңыз.

Жылы

Оқиғасы

840 жылы

940 жылы

965 жылы

985 жылдары

X ғасырдың
басында

2.3 Дамыған ортағасырлық мемлекеттер. Қарахан және Қарақытайлар мемлекеттері

1-тапсырма

Қарахан мемлекетіне қатысты мәліметтерді толтырыңыз.

Өмір сүрген уақыты	
Территориясы:	
Астанасы	
Этникалық құрамы	
Хандары	
Қоғамдық құрылысы	
Алым – салық түрлері	
Саяси тарихы	
Шаруашылығы:	
Мәдениеті	

2-тапсырма.

Қарақытай мемлекеті туралы мәліметтерді кестеге толтырыңыз.

Өмір сүрген уақыты
Территориясы:
Астанасы
Этникалық құрамы
Хандары
Қоғамдық құрылысы
Алым – салық түрлері
Саяси тарихы
Шаруашылығы:
Мәдениеті

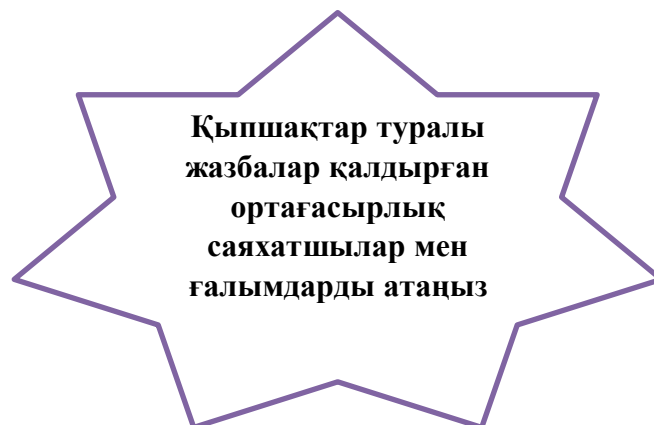
2.4 Найман, Керей, Жалайыр мемлекеттері

1-тапсырма

Найман, Керей, Жалайыр мемлекеттері туралы мәліметпен кестені толтырыңыз.

Қағанат атауы	Өмір сүрген жылдары	Алып жатқан территориясы	Астанасы	Билік еткен хандары

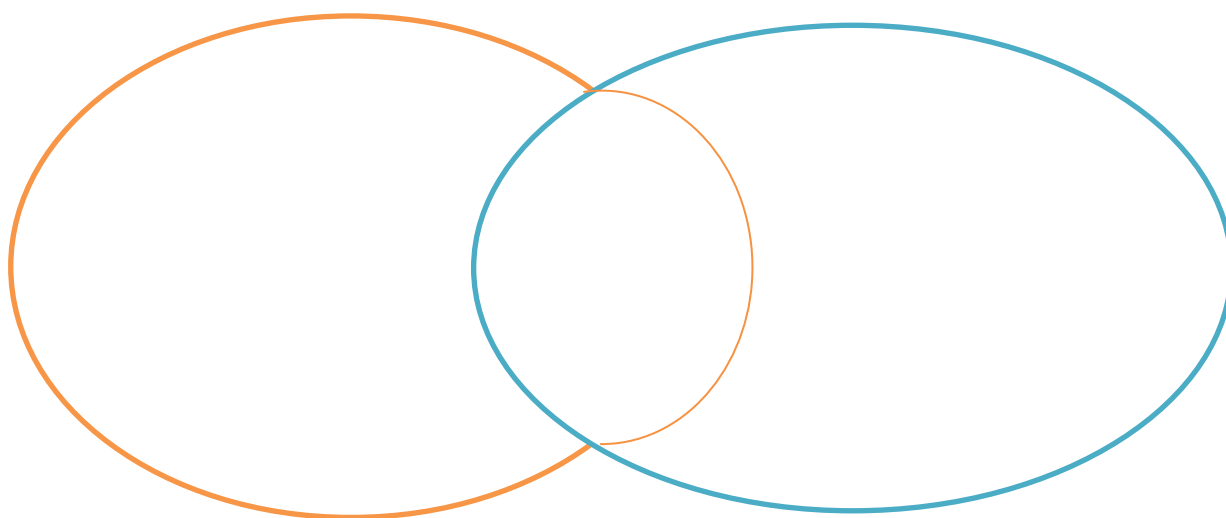
2-тапсырма

3-тапсырма

Найман мен Керей мемлекеттерінің ұқсастықтары мен ерекшеліктерін Венн диаграммасына түсіріңіз.

4-тапсырма

Терминдерге анықтама беріңіз.

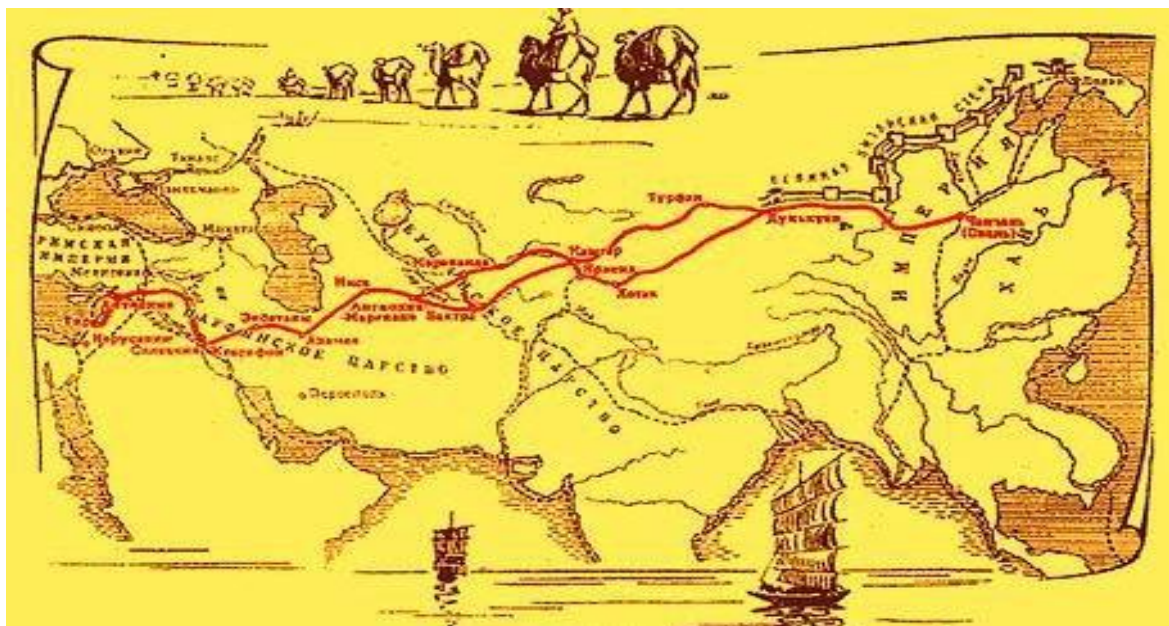
половшылар

кундар

ялангук

1-тапсырма

Ұлы Жібек жолының басты бағыттарын төменге жазыңыз.

.....

.....

.....

.....

2-тапсырма

Тест сұрақтарын жауап беріңіз.

1. Жібек Жолының басы басталатын аймақ:

- А) Қытайдың Солтүстік аймағынан
- Б) Қытай жеріндегі Хуанхэ өзенінің аймағынан
- С) Қытайдың батыс аймағынан
- Д) Маньчжуриядан
- Е) Янцзы өзені аймағынан

2. Қытай императоры У – Ди Батыс елдеріне қарай елшілік аттандырған жыл:

- А) Б.з.б. 138 жыл
- Б) Б.з.б. 209 жыл
- С) Б.з.б. 319 жыл
- Д) Б.з.б. 453 жыл
- Е) Б.з.б. 55 жыл

3. Біздің заманымыздың алғашқы кезеңінде жібек өндіру ісі игеріле бастаған елдер:

- А) Византия, Соғды
- Б) Қытай
- С) Жапония
- Д) Үндістан
- Е) Орта Азия

4. Тараз қаласынан табылған Византия шеберлерінің заты:
- А) жібек
  - Б) шыны ыдыс
  - С) фарфор ыдыстар
  - Д) кілем
  - Е) Күміс құмыра
5. Алғаш жібек сататын орындары болған Жапония астанасы
- А) Хаката
  - Б) Киото
  - С) Нарға
  - Д) Хюго
  - Е) Эдо
6. Отырардан шыққан жол Сырдария арқылы мына қалаға барды :
- А) Таразға
  - Б) Шашқа
  - С) Ақсүмбеге
  - Д) Васидже
  - Е) Испиджабқа
7. Жібек жолына «Ұлы» сөзінің қосылуы :
- А) Бүкіл Еуропаға әйгілі болды
  - Б) Тарихта аты қалғандықтан
  - С) Бүкіл Азияға әйгілі болды
  - Д) Шығыс пен Батысты байланыстырды
  - Е) Ұлы елдерді байланыстырды
8. Жібек сатуда Қытай мемлекетімен бәсекеге түскен ел:
- А) Рим
  - Б) Ресей
  - С) Соғды
  - Д) Монғолия
  - Е) Грекия
9. Сауда жолына байланысты 568ж. дипломатиялық келісім жасасқан елдер:
- А) Түрік-Византия
  - Б) Түрік-Иран
  - С) Иран-Византия
  - Д) Түрік-Қытай
  - Е) Қытай-Византия
10. Қытай жазба дерегіндегі б.з.б II-ІІІғ. Қытай үкіметімен қарым-қатынаста болған ел:
- А) Үйсін мемлекеті
  - Б) Түрік қағанаты
  - С) Қаңлылар
  - Д) Кавказ елі
  - Е) Сактар

2.6 Монғолдардың Қазақстан жерін жаулап алуы

1-тапсырма

Шыңғыс хан әскері жаулап алған елдерді жылдарымен атаңыз.

2-тапсырма

Шыңғыс хан ұлдарына бөліп берген ұлыстары картаға түсіріңіз.

2.7 Алтын Орда. Ақ Орда.

1-тапсырма

Алтын Орда хандарын билік еткен жылдарымен сәйкестендіріңіз.

1. Берке хан	А) 1266-1280 жж
2. Өзбек хан	В) 1227-1255 жж
3. Тохты хан	С) 1312-1342 жж
4. Меңгу – Темір хан	Д) 1290-1312 жж
5. Жәнібек хан	Е) 1257–1266 жж
6. Бату хан	Ж) 1342-1357 жж

---

1. Тапсырма.

Алтын Орда қоғамдық құрылысындағы лауазымды тұлғалардың міндетін анықтаңыз.

Білікшілер	
Беклер бек	
Уәзірлер	
Даруғалар	
Басқақтар	

2-тапсырма

Алтын Орда мен Ақ Орда мемлекеттерінің ұқсастықтары мен ерекшеліктерін «Т» кестесіне толтырыңыз

Ұқсастықтары	Ерекшеліктері

3-тапсырма

Ақ Орда тарихына байланысты мәліметтерді толтырыңыз

Өмір сүрген
уақыты

Территориясы:

Астанасы

Этникалық
құрамы
Хандары

Саяси тарихы

2.8 Моғолстан

1-тапсырма

Өмір Темір мемлекетінің шекарасын картаға белгілеп, қандай мемлкеттерге шабуыл жасағанын бағдар сызықтарымен белгілеңіз.

2-тапсырма

Өмір Темірдің басқыншылық жорықтарының зардаптарын атаңыз:

- 1).....
.....
- 2).....
.....
.....
.....
- 3).....
.....
.....
- 4).....
.....

2.10 Ноғай Ордасы

1-тапсырма

Ноғай Ордасының қатысты мәліметтерді толтырыңыз.

Өмір сүрген уақыты	
Территориясы:	
Астанасы	
Этникалық құрамы	
Хандары	
Саяси тарихы	
Ыдырау себебі	

2.11 Батыс Сібір хандығы

1-тапсырма

Батыс Сібір хандығына қатысты мәліметтерді толтырыңыз.

Өмір сүрген уақыты	
Территориясы:	
Астанасы	
Этникалық құрамы	
Хандары	
Саяси тарихы	
Ыдырау себебі	

2.12 Әбілқайыр хандығы

1-тапсырма

Әбілқайыр хандығына қатысты мәліметтерді толтырыңыз.

Өмір сүрген уақыты	
Территориясы:	
Астанасы	
Этникалық құрамы	
Хандары	
Саяси тарихы	
Ыдырау себебі	

2.13 Ақ Орда, Моғолстан, Әбілқайыр хандығы, Ноғай Ордасындағы мемлекеттік-әкімшілік құрылысы

1-тапсырма

Берілген кестені қажетті мәліметтермен толтырыңыз.

	Әбілқайыр хандығы, Моғолстандағы түрік тайпаларының басшылары аталған лауазым иесі
	Ноғай Ордасындағы түрік тайпаларының басшылары
	Әскери қызметке берілген атақ
	Мұрагердің «тел бауыры»
	Жастайынан сайланған хандарға ақыл беретін кеңесші есебінде қызмет атқарған лауазымды атақ
	Ханның аңшылық ісін басқаратындар
	Алым-салық жинаушы, тәртіпті қадағалаушы лауазым иесі

2-тапсырма сәйкестендіріңіз:

Қалан	әскерлерді азық-түлікпен қамтамасыз ету үшін жиналатын салық
Зекет	отырықшы егіншілерден алынатын салық
Тағар	жан басы мен мал басына салынатын салық
Харадж	жер көлеміне байланысты салынатын салық
Құшыр	малшылар төлеген мал салығы

2.14 Қазақ халқының қалыптасуы. Біртұтас Қазақ мемлекетінің құрылуы

1-тапсырма

Біртұтас Қазақ халқының құрылуы туралы тарихи эссе жазыңыз

Құрылған территориясы :

.....
.....
.....
.....

Құрылуының алғышарттары:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Құрылуына түрткі болған оқиға:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Қазақтарды құшақ жая қарсы алған ел және оның себебі:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Қазақ хандығының құрылуының тарихи маңызы:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2-тапсырма

«Қасым ханның қасқа жолы» заңдар жинағын бөлімдерін сәйкестендіріңіз.

1) Мүлік заңы	А) аламан міндеті, қосын жасақтау, қара қазан, ердің құны, тұлпар ат
2) Қылмыс заңы	В) шүлен тарту, ас, той, мереке, думан үстіндегі ережелер, ат жарыс, бәйге ережелері, жасауыл
3) Әскери заң	С) майталман шешендік, халықаралық қатынастағы сыпайылық, әдептілік, ибалылық
4) Елшілік жоралары	Д) жер дауы, мал-мүлік дауы
5) Жұртшылық заңы	Е) кісі өлтіру, талау, шапқыншылық жасау, ұрлық істеу

3-тапсырма

Қасым хан туралы мәлімет қалдырған тарихи тұлғалардың мәліметтерін жазыңыз.

The diagram consists of a central oval labeled "Қасым хан" and three rounded rectangular boxes around it: "Бабыр" (top), "Қадырғали Жалайри" (middle), and "Мұхаммед Хайдар Дулати" (bottom). To the right of each box is a scroll-shaped empty box for notes.

Бабыр

Қасым хан

Қадырғали Жалайри

Мұхаммед Хайдар Дулати

2.15 XV-XVI ғасырлардағы Қазақ хандығының саяси жағдайы.

4-тапсырма

XVI ғасырдағы Қазақ хандығымен саяси қарым қатынасқа түскен елдерді картаға түсіріңіз.

5-тапсырма

Төменде берілген қазақ хандарын ретімен орналастырыңыз.

1. Тәуекел хан

2. Есім хан

3. Хақназар хан

4. Жәнібек хан

5. Қасым хан

.....

2.16 Алғашқы ойрат шабуылдарына қарсы тұрған қазақ хандары

1-тапсырма

Есім хан билігі кезіндегі үш ерекшелікті атаңыз.

1).....

2).....

3).....

2-тапсырма

Жәңгір хан тұсындағы басты тарихи оқиға туралы тарихи эссе жазыңыз.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3-тапсырма

Тәуке хан билігі кезіндегі үш ерекшелікті жазыңыз.

1).....

.....

2).....

.....

3).....

.....

4-тапсырма

Қазақ халқының әкімшілік билігінің бөлінісінің анықтамасын кестеге толтырыңыз.

Ауыл	
Ата-аймақ	
Ру	
Ұлыс	
Жүз	
Хандық	
Қазы	

III тарау. Түркі халқының мәдениеті

3.1 Түрік қағанаттарының шаруашылығы мен мәдениеті Қазақстандағы ортағасырлық қалалар

1-тапсырма

Түріктердің рухани мәдениетіне жататын ескерткіштерді атаңыз.

2-тапсырма

Түріктердің материалдық мәдениетіне жататын ескерткіштерді атаңыз.

Қазақстандағы ортағасырлық қалалар

3-тапсырма

Төмендегі сипаттамаға тән ортағасырлық қалаларды атаңыз.

	Флоренция көпесі Пегалоттидің 1320 жылғы сауда жолы туралы жазбаларында осы қала жайлы айтылады
	Бұл қала туралы жазба деректерде Византия елшісі Земархтың хабарламасында айтылады. VII ғасырда қала арқылы өткен будда монахы Сюань-Цзянның жазбасында бұл қала Ұлы Жібек жолы бойындағы ірі сауда орталығы ретінде сипатталды.
	Қала туралы алғашқы деректер X ғасырдағы парсы шығармасы «Худуд әл-Әлемде» кездеседі.
	Қазақстандағы көне қалалардың бірі. Сырдария өзенінің оң жағалауында Қаратау жотасының етегінде орналасқан. Қаланың көне аты Йасы.
	Қала атауы жазба деректерде Испиджаб атымен VII ғасырдан бастап кездеседі. Араб ғалымы әл-Макдиси жазуына қарағанда: «Испиджаб – дүкендері, мешіттері мен мата базарлары көп, ірі қала саналған».

4-тапсырма

Жібек жолы бойында орналасқан ортағасырлық қалалардың мәдени орталық болғаны туралы екі дерек келтіре отырып тарихи эссе жазыңыз.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 Орта ғасырлық ғылым мен әдебиет

1-тапсырма

Ортағасырлық ғалымдарды шығармаларымен сәйкестендіріңіз.

Әбу Насыр әл-Фараби	«Құтадғу білік»
Әбу Райхан әл – Бируни	«Ақиқат сыйы».
Махмуд Қашғари	«Диуани хикмет»
Жүсіп Баласағұни	«Бұрынғы ұрпақтар ескерткіші», «Асыл тастар»
Ахмет Иүгнеки	«Қайырымды қала тұрғындарының көзқарасы»
Қожа Ахмет Йассауи	«Диуани лұғат ат-түгік»

- Сәйкестендіргенде түрлі түсті карандаш пайдалану ұсынылады.

3.3 Орта ғасырлық рухани мәдениет

1-тапсырма

Кестені толтырыңыз. Өнегелік мазмұндағы ертегілерді мысалға келтіріңіз.

2-тапсырма

Бізге жеткен аспаптық музыка туындылары мен Алтын Орда дәуірінен бері келе жатқан күй аңыздарды ажыратып жазыңыз. «Ескендір», «Жошы ханның жортуы», «Ақсақ құлан», «Ел айрылған», «Қамбар батыр», «Сағыныш» «Шора батыр».

Аспаптық музыка туындылары

Күй аңыздар

3.4 XIV-XV ғасырларда сәулет өнері

1-тапсырма

Ортағасырлық сәулет өнері ескерткіштері кестесін толтырыңыз.

Кесене атауы	Сипаттамасы
Арыстан-баб кесенесі.	
	Әмір Темір бұл кесенені тұрғызуға 1397 жылы бұйрық берген. Барлығы үлкенді-кішілі 35 бөлмеден тұрады. 1399 жылы жасалған тайқазан залдың ортасында орналасқан.
Көккесене	
	Ұлытау ауданындағы Қаракеңгір өзенінің жағасына салынған. Қабырғалары сыртқы жағынан кереге көзді кілем тәрізді өрнектеліп қаланған.
Рабиға сұлтан бегім кесенесі	

2-тапсырма

Монғол шапқыншылығы кезінде бұзылған шаруашылық XIII ғасырдың екінші жартысында жандана бастады. Қазақстанның көшпелі, жартылай көшпелі және отырықшы шаруашылықпен айналысқан аймақтарын картаға түсіріңіз.

- **Көшпелі мал шаруашылығымен айналысқан аймақты жасыл түспен**
- **Жартылай көшпелі мал шаруашылығымен айналысқан аймақтарды қызыл түспен**
- **Отырықшы шаруашылықты аймақты сары түспен бояңыз.**

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Ахметова С., Ибраева А., Құлымбетова А., Мағзұмова А., Марқабасева А. Қазақстан тарихы. Оқулық Астана: «НЗМ»ДББҰ .2017.-176 б.
2. Байпақов К. Қазақстанның ежелгі қалалары Алматы: Аруна, 2007. - 384 б
3. Байпақов К., Нұржанов А. Ұлы Жібек Жолы және Ортағасырлық Қазақстан. Алматы, Қазақстан, 1992. -198 б.
4. Бакина Н.С. Жанақова Н.Т. Қазақстан тарихы. Оқулық. Алматы: Атамұра 2017.- 240 б.
5. Елеуов М. А. Шу мен Талас өңірінің ортағасырлық қалалары.(ҮІ-ҮІІ ғ. басы) 1998. -210 б.
6. Жолдасбеков С. Орта ғасырлар тарихы.- Алматы: Атамұра, 2012.- 310 б.
7. Жолдасбеков М. Орхон ескерткіштерінің толық атласы . - Астана : Күлтегін, 2007.-360 б.
8. Садықов Т.С. Жолдасбеков С. Орта ғасырлардағы Қазақстан тарихы. Атамұра ,2007. -240 б.
9. Средневековые города Казахстана (книга-альбом) –Алматы, Өнер, 2006. - 200 б.
10. Жанайдаров О. Көркем суретті Қазақстан тарихы. – Алматы, Қазақ энциклопедиясы, 2006.-360 б.
11. Омарбеков Т. Қазақ түркілерінің этникалық тарихы. – Алматы, Қазақ энциклопедиясы, 2013.- 330 б.
12. Мырзахметұлы М. Жер тарихы - ел тарихы. - Алматы : Таймас, 2016.- 221 б.